

Rapportutkast for porteføljeprojektet fase to – 30. april 2021

Innhold

Innledning.....	1
Del 1 – Faktadel	2
Studiestruktur.....	2
Studietilbud, opptak og fordelingen av studentmassen	3
Enkeltemner, hospitanter og privatister	4
Hva kjennetegner studentenes reise gjennom UiO?	5
Livslang læring	5
Forvaltningen av UiOs studieportefølje	6
Studieplasser og opptaksrammer.....	6
UiOs kvalitetssystem for utdanningsvirksomheten.....	7
Politiske føringer og UiOs utdanningsambisjoner	8
Del 2 – Analysedel	9
Del 3 – Forslagsdel.....	11
Vedlegg 1: Tidslinje og myndighetsfordeling for studieporteføljen.....	13

Innledning

UiO har de siste årene fornyet sin satsing på utdanning. Hovedområde for satsingen er å styrke koblingen mellom forskning og utdanning, mens «kunnskap i bruk» og «utnytte UiOs faglige bredde» er tilgrensende felt som er viktige for å realisere en styrking av koblingen. Arbeidet med Strategi2030 viser at UiOs fakulteter og fagmiljøer støtter opp om et høyt ambisjonsnivå for UiOs utdanningsvirksomhet. Sentrale tema i arbeidet er forskningsnærhet og arbeidslivsrelevans, fleksibilitet og tverrfaglighet, livslang læring samt gjennomføring og frafall.

På dette grunnlaget har prorektor satt ned en arbeidsgruppe som skal drøfte UiOs rammer og vilkår for kvalitetsutvikling og fagfornyelse. Hvordan se kvalitetssystem og porteføljeutvikling bedre i sammenheng? Hvordan balansere studenters og fagmiljøers ønsker om fleksibilitet opp mot kontinuiteten i porteføljeutviklingen og tilsynsaspectene i kvalitetssystemet?

Arbeidsgruppen skal foreslå følgende:

1. Utvikling av UiOs kvalitetssystem.
2. Prinsipper for UiOs forvaltning og utvikling av studieporteføljen.
3. Tydeliggjøring av roller og ansvar påkrevd for å realisere UiOs utdanningsambisjoner.

Arbeidsgruppen ble bedt om å starte med revisjon av kvalitetssystemet og en revidert systembeskrivelse for kvalitetssystem for utdanningsvirksomheten ved UiO ble vedtatt av universitetsstyret i desember 2020. Arbeidet med punkt 2 i mandatet startet våren 2021.

Arbeidsgruppen blir ledet av Bjørn Stensaker, professor og leder av LINK – Senter for læring og utdanning, og har ellers bestått av:

- Studiedekan ved HF, Gunn Enli
- Studiedekan ved MN, Knut Mørken
- Studiedekan ved SV, Trine Waaktaar
- Fakultetsdirektør ved TF, Tone Vold-Sarnes
- Studiedirektør Hanna Ekeli
- Student Johannes Saastad/Karl Oskar Lie Bjerke

Arbeidsgruppen har benyttet data fra FS og Tableau i arbeidet.

Del 1 – Faktadel

Studiestruktur

Studieprogram: Grunnstrukturene for UiOs utdanninger ble lagt med kvalitetsreformen. Hovedmodellen består av treårige bachelorprogram, toårige masterprogram og treårige ph.d.-program. I tillegg finnes det fem- og seksårige profesjonsprogram, årsheter, kortere masterprogram og ulike videreutdanninger. UiO har også et mindre antall flerfaglige og tverrfaglige tilbud. Ikke minst er det i løpet av de siste årene er det etablert noen honours-tilbud, både som separate studieprogram på bachelornivå (med et honours-tillegg på 30 studiepoeng) og som tillegg til ordinære studieprogram på masternivå.

Bachelorgraden skal være på tre år (180 studiepoeng), og det nasjonale regelverket tilsier at den skal ha en faglig fordypning på minst 80 studiepoeng som kan være grunnlag for opptak til master. Utover dette følger bachelorgradene én av to hovedmodeller som UiO selv har fastsatt:

- En faglig fordypning på minst 80 studiepoeng, en støttegruppe på minst 40 studiepoeng og inntil 40 frie studiepoeng. I tillegg kommer ex.phil. og ex.fac. etter bestemte regler. Denne modellen brukes på HF, JUS, MED, SV, UV og TF.
- En faglig fordypning på minst 120 studiepoeng og inntil 40 frie studiepoeng. I tillegg kommer ex.phil. og ex.fac. etter bestemte regler. Denne modellen brukes på MN og OD.

Det finnes ulike typer mastergrader ved UiO basert på strukturen i det nasjonale regelverket:

- Toårige mastergrader (120 studiepoeng) skal ha en masteroppgave på 30-60 studiepoeng. Det stilles krav til relevant faglig grunnlag i bachelorgraden, noe som gir et integrert faglig studieløp på til sammen 300 studiepoeng.
- Erfaringsbaserte mastergrader (90 eller 120 studiepoeng) skal ha en masteroppgave på 30-60 studiepoeng. Det er åpnere krav til faglig grunnlag, men dette suppleres av krav om minst to års yrkespraksis for opptak.
- Femårige mastergrader (300 studiepoeng) har en masteroppgave på 20-60 studiepoeng. Ex.phil. og ex.fac. inngår etter bestemte regler.
- Enkelte eldre typer mastergrader ble videreført også etter kvalitetsreformen. «Master of Laws» brukes på JUS og «Master of Arts» brukes på SV.

Enkelte av de eldre profesjonsgradene ble videreført også etter kvalitetsreformen. Ved UiO gjelder dette medisinstudiet (cand.med.), psykologistudiet (cand.psychol.) og teologistudiet (cand.theol.). Det er ingen nasjonale krav til selvstendig arbeid i disse profesjonsgradene, men alle har valgt å ha et element som tilsvarer en masteroppgave.

Emnestruktur: Emner er den minste ordinære studieenheden ved UiO. Dagens regler tilsier at minste emnestørrelse ordinært skal være 5 studiepoeng, og at antallet studiepoeng ordinært skal være delelig med 5. UiO valgte i 2003 en standard emnestørrelse på 10 studiepoeng for å gjøre det enklere å kombinere emner fra ulike fakulteter. Emnekoder (en kombinasjon av bokstaver og tall for hvert emne) angir nivå, men med noe ulik praksis mellom fakultetene.

Emnegrupper er fastsatte kombinasjoner av emner til større faglige enheter. Dette kan være emner fra ett eller flere fagområder hvor emnene er definert til å utgjøre en samlet enhet. Samme emne kan inngå i flere emnegrupper. Emnegrupper er viktige byggeklosser for studieprogrammene.

Emner og emnegrupper administreres av ett fakultet eller ett institutt, men er også tilknyttet andre studieprogram i varierende grad. Det er et omfattende samarbeid om undervisningsopptak til bacheloremner, særlig mellom JF, HF, SV, TF og UV, og programstudenter på tvers av fakultetene blir prioritert etter hvordan emnet passer inn i studieløpet (obligatorisk, anbefalt, valgfritt).

Studietilbud, opptak og fordelingen av studentmassen

UiO har siden kvalitetsreformen hatt en moderat økning i antall studieprogram, fra 242 program i 2003 til 281 i 2020. Antallet bachelorprogram vært relativt stabilt, mens antallet årsenheter og toårige masterprogram har økt. Det har også vært flere oppdelinger av femårige, integrerte masterprogram til separate bachelor- og masterprogram.

I 2020 besto UiOs studieportefølje av følgende antall studietilbud per studienivå:

- 76 på bachelornivå
- 14 i kategorien femårige masterprogram
- 4 i kategorien seksårige profesjonsutdanninger
- 158 på masternivå (1,5-2-årig)
- 29 i kategorien årsenhet

Med studietilbud menes i denne sammenhengen antall program og studieretninger med nye studenter det aktuelle året.

Antallet emner har ligget på et relativt stabilt nivå siden 2004. UiO har per april 2021 knapt 5300 aktive emner i felles studentsystem (FS), med stort og smått, men i 2020 ble følgende antall emner brukt til å registrere minst ett eksamensresultat, fordelt på fakultet og nivå [vi ser om vi kan lage en mer pyntelig versjon til den endelige rapporten]:

Unike emner gitt i året: telt på emner hvor det er registrert vurdering/eksamen.											
NSDNIVA_emne	FAKULTET_emne (group)										Grand Total
	11 Det teologiske fakultet	12 Det juridiske fakultet	14 Det humanistiske fakultet	15 Det matematisk-naturvitenska..	16 Det odontologiske fakultet	17 Det samfun nsvitenskapeli g..	18 Det utdanni ngsvitenskapel ..	29 Sentre direkte under Universitetsst..	50 Det medisinske fakultet, 51 In..		
LN Lavere nivå	31	61	520	270	12	164	53	11	43	1 165	
HN Høyere nivå	39	105	481	442	11	165	125	19	128	1 515	
FU Forskerutdanning	6	10	77	184	2	93	44		59	475	
Grand Total	76	176	1 078	896	25	422	222	30	230	3 155	

UiO har årlig i overkant av 40000 søkere til vårt utdanningstilbud, inkludert stort og smått av opptak. Gitt dette store antallet og bredden i UiOs utdanningstilbud, er det naturlig at UiOs søkere er en mangfoldig gruppe.

For å få opptak til årsenheter, bachelorprogram, femårige masterprogram eller seksårige profesjonsutdanninger, må man søke via Samordna opptak. UiO har i 2021 om lag 19500 førstevalgsøkere i dette opptaket. En stor andel av UiOs søkere via Samordna opptak er blant de

yngre aldersgruppene. 19 prosent av søkerne er 19 år eller yngre, 21 prosent er 20-21 år og 26 % er 22-25 år.

For å få opptak til et halvannet til toårig masterprogram må man søke lokalt opptak til UiO, enten i det internasjonale opptaket til selvfinansierende mastergrad, eller i opptaket for nordiske og bosatte søkere. Samlet sett er det om lag 14000 søkere til UiOs masterprogram i 2021 (tall fra april). 45 prosent av søkerne befinner seg i aldersgruppen 22-25 år og 29 prosent i aldersgruppen 26-30 år.

I 2020 fordeler studentene seg på de ulike studienivåene som følger:

- 33 % går på et bachelorprogram
- 25 % går på et fem- eller seksårig master- eller profesjonsprogram
- 21 % går på et halvannet- eller toårig masterprogram
- 4 % går på årsenhet
- 2 % går på et særskilt videreutdanningsprogram
- 1 % går på praktisk-pedagogisk utdanning
- 14 % tar enkeltemner

I et normalår er det også en andel registrerte utvekslingsstudenter. Prosentandelen av registrerte studenter som reiste ut fra og inn til UiO på utveksling, inkludert Erasmus+, var i 2019 på 8,9%, men andelen falt til 4,7% i 2020 på grunn av koronapandemien.

Oppsummert ser vi at drøyt halvparten av studieprogrammene er masterprogrammer, mens studentene som går på bachelorprogram utgjør den største andelen av studentmassen.

Det totale antallet studenter har gått jevnt nedover siden 2015, parallelt med at antall studiepoeng per student har gått jevnt oppover.

Enkeltemner, hospitanter og privatister

Enkeltemneordningen går ut på at personer uten programopptak kan søke på bacheloremner som har ledige plasser, etter at programstudentene har hatt mulighet til å velge emner. Instituttet eller fakultetet avgjør om emner med ledige plasser skal legges ut til enkeltemnestudenter.

Fra 2003 ble enkeltemneordningen kommunisert som alternativ studievei for personer som av ulike grunner ikke ønsket å gå på studieprogram eller ikke planla å fullføre grad på normert tid. Fra 2005 ble enkeltemneordningen kommunisert som reell utnyttelse av ledig kapasitet (restplassopptak) på grunn av endringer i rapportering og finansiering. Fra 2012 kommuniserte UiO en forventning om at enkeltemnestudentene tar ett emne hvert semester, men at de kan velge å ta flere.

Enkeltemneordningen er en standardisert løsning som tradisjonelt har dekt en rekke behov:

- programstudenter som vil ta i emner i tillegg til studieprogrammet de går på
- ferdige kandidater som ønsker større dybde eller bredde av formell kunnskap
- personer som ikke kom inn på program eller ikke søkte program
- studenter som nesten har fullført grad, men ikke lenger er programstudent
- livslang læring-studenter
- personer som ønsker å studere uten krav til progresjon
- personer som ønsker å smake på universitetsstudier
- personer som ellers ville krevd privatisteksamen
- bachelorstudenter fra andre institusjoner som enkelt vil få noen UiO-emner i graden sin

En del enkeltemnestudenter vil søke om en fritt sammensatt bachelorgrad, enten som første komplette bachelorgrad eller som bachelorgrad nummer to. Med kombinasjoner av utdanning på til sammen tre år kan studentene søke det aktuelle fakultetet om å få tildelt grad og utstedt vitnemål.

Enkeltemneordningen gjelder i utgangspunktet bare for bacheloremner, men blir også brukt for masteremner på MN og JUS. Flere fakulteter har egne ordninger for å gi personer som ikke er programstudenter adgang til masteremner. Disse studentene betegnes ofte som hospitanter. De ulike hospitantordningene har ikke et felles, systemisert opplegg, men fakultetene får støtte til de enkelte arbeidsoppgavene som trengs for å håndtere hospitantene.

Privatistretten som er nedfelt i uh-loven har vært en måte personer uten opptak kunne dokumentere kompetansen sin på. Å være privatist betyr å ta eksamen i et emne uten å ha studierett til emnet og uten å følge undervisningen i emnet. I dag er det bare JUS som bruker den; de andre fakultetene henviser aktuelle personer til enkeltemneordningen.

En stor andel av UiOs enkeltemnestudenter avlegger ikke studiepoeng. Brutt ned på aldersgrupper, ser vi at det er en større andel av de eldre enkeltemnestudentene som avlegger 0 studiepoeng. [\[Vi vil utdype dette nærmere\]](#)

Hva kjennetegner studentenes reise gjennom UiO?

Bachelorstudentene utgjør UiOs største studentgruppe, men har også høyest frafall. Gjennomføringen har bedret seg noe de siste årene, men det er fremdeles slik at andelen studenter som ikke gjennomfører et bachelorprogram er høyere enn andelen som fullfører og får tildelt bachelorgraden. Andelen som fullfører er betydelig høyere på 1,5- og 2-årige masterprogram og på 5- og 6-årige program. Gjennomføringsgraden stiger altså jo høyere studienivået er.

Det er høy grad av internrekruttering på hvert fakultet, både fra årsenhet til bachelor og fra bachelor til master. Studenter med bachelor fra SV går til masterstudier på flere fakulteter, mens MN og JUS er fakultetene med høyest grad av internrekruttering mellom bachelor og master. Over halvparten av de nye masterstudentene har ikke en bachelorgrad fra UiO.

Livslang læring

UiOs tilbud knyttet til livslang læring har et betydelig omfang og er til dels flettet inn i det ordinære utdanningstilbudet. Den består for eksempel av:

- Videreutdanningsstudenter på ordinære studietilbud.
- Etter- og videreutdanning for skoleverket, for eksempel FIKS' kurs og rektorutdanningen.
- Faglig-pedagogisk dag og andre arrangementer.
- Tilbud ved Naturfagsenteret, KURT, museene og observatoriet.
- Skreddersydde opplegg for bedrifter, for eksempel på MN.
- Spesialistutdanning for flere av helseprofesjonene.
- Erfaringsbaserte mastergrader med og uten betaling.
- Nettkurs og MOOCs, gratis og åpne for alle.

Årsenheter og enkeltemner blir ofte nevnt som ordinære studietilbud som benyttes til videreutdanning. Et blikk på alderssammensetningen til studentene på disse studietypene gir et litt mer nyansert bilde.

Av studentene som er registrert på årsenheter så ser vi at nesten halvparten er 18-21 år og at cirka 10% er 32 år eller eldre. Dette kan tyde på at årsenheter i liten grad brukes som videreutdanning og mer fungerer som en måte å prøve ut høyere utdanning på.

Til sammenligning er cirka 8% av enkeltemnestudentene mellom 18 og 20 år, mens cirka 40% er fra 32 år og oppover. Cirka en tredjedel av enkeltemnestudentene har avlagt en grad ved UiO fra før, og opp mot 60% har avlagt emner innenfor rammen av et studieprogram. Dette kan tyde på at enkeltemneordningen i større grad brukes som videreutdanning.

Dette illustrerer at målgruppen for livslang læring er svært mangfoldig. Heterogeniteten i UiOs fagportefølje fører til at fagmiljøene opererer i ulike kontekster både når det gjelder muligheten for gjenbruk av ordinære emner til livslang læring og målgruppens betalingsvilje og -evne.

Hele utdanningssektoren opplever et stort trykk fra myndighetene og forventninger fra arbeidslivet om at institusjonene skal satse sterkere på livslang læring, og fakultetene ønsker å styrke arbeidet med etter- og videreutdanning (EVU). Samtidig oppleves EVU-feltet krevende, både fordi det forholder seg til et konkurranseutsatt marked og krever andre løsninger for administrasjon enn ordinære studietilbud. Det er dessuten tilknyttet regelverk for ekstern finansiering og egenbetaling.

Forvaltningen av UiOs studieportefølje

Vedlegg 1 viser tidslinjen og myndighetsfordelingen for arbeidet med studieporteføljen. En av de fremste målsetningene med organiseringen av dette arbeidet har vært å gi rom for at styret og universitetsledelsen kan delta i overordnede, strategiske vurderinger i utviklingen av studieporteføljen, for eksempel etablering og nedlegging av fag og studieprogram, mens oppfølgingen overlates til fakultetene selv.

Både tidslinjen og myndighetsfordelingen viser at det er lagt opp til stor handlefrihet for fakultetene når det gjelder håndteringen av egen portefølje. Utviklingen i de ulike utdanningene skjer dessuten ikke bare gjennom etablering og nedlegging av hele programmer, men også gjennom mindre endringer over tid i studieretninger, emnegrupper og emner.

Til grunn for arbeidet med studieporteføljen ligger også de nasjonale kravene til institusjonenes studietilbud. Regelverket finnes i tre sentrale dokumenter:

- Universitets- og høyskoleloven hjemler akkrediteringen av studietilbud og institusjoner.
- Kunnskapsdepartementets forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning legger de generelle rammene for godkjenningen av studietilbud.
- NOKUTs forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsyns-forskriften) gir de konkrete reglene som hver institusjon må forholde seg til.

Ved UiO er det nasjonale regelverket lagt til grunn både i myndighetsfordelingen og i skriveveiledningene for program- og emnebeskrivelser. Fakultetene tar hensyn til dette i utformingen av studieprogram og emner og ved fastsettelsen av program- og emnebeskrivelser.

Studieplasser og opptaksrammer

«Studieplasser» er et verktøy for å fordele ressurser både hos KD og hos UiO. Med KD-finansieringen følger en forventning om antallet studieplasser UiO skal forvalte. Utgangspunktet var innføringen av ny finansieringsmodell i 2002. Antall produserte 60-studiepoengsenheter i år 2000 (16.217) dannet

grunnlaget for UiOs bevilgning fra og med 2002. Antallet har siden da vært justert mange ganger, i tråd med tildelinger av nye studieplasser fra KD, frem mot antallet for 2020 som er 16.800.

Studieplasser er også UiOs «valuta» for å forvalte ressursene på fakultetet, reelt sett de vitenskapelig ansattes arbeidstid. Det må være balanse mellom ressursene (mengden undervisning, veiledning og forskning) og antall studenter. Når et fakultet vil etablere nye studieprogram, må de derfor enten:

- flytte opptakssrammer fra et annet studieprogram på fakultetet
- legge ned et annet program og frigjøre opptakssrammer
- få friske studieplasser fra KD

Studieplasser kan flyttes mellom studieprogram med ulik lengde og ulik finansieringskategori, men det krever i noen tilfeller omregning. Det har vist seg tilnærmet umulig å flytte studieplasser mellom fakultetene, og ofte også mellom institutter, siden de reelt sett er uttrykk for både enhetens penger og de ansattes arbeidstid.

Da ny finansieringsmodell ble innført, var det i prinsippet balanse mellom KDs bevilgning og UiOs aktivitetsnivå. Dette er en grunnleggende forutsetning for å tilby utdanning av høy kvalitet. I de påfølgende årene økte produksjonen kraftig, noe som kunne endre balansen mellom basis- og resultatmidler i UiOs bevilgning og på sikt kunne svekke finansieringen per studieplass.

For å oppnå bedre balanse og større kontroll på forholdet mellom antall KD-finansierte studieplasser og det reelle aktivitetsnivået, innførte UiO opptakssrammer som verktøy for å dimensjonere studie-tilbudet bedre. Opptaksrammen til et studieprogram angir hvor mange studenter som skal tas opp på programmet og tar også høyde for vesentlig frafall underveis. Den gir dermed UiO bedre kontroll over størrelsen på både hvert studieprogram og det samlede aktivitetsnivået.

UiOs opptakssrammer vedtas hver høst av rektor, etter forslag fra fakultetene. Opptaksrammen angir hvor mange studenter et studieprogram skal ha når søkerne har takket ja til studieplassen og registrert seg på programmet. For å nå det riktige antallet studenter som har registrert seg, må studieprogrammene gi tilbud til flere søkere enn opptaksrammen tilsier, i form av overbooking. Fakultetene vedtar selv overbookingstall. Universitetsledelsen har de siste årene manet til nøktern bruk av muligheten for overbooking. Dette har blant annet gitt et noe lavere antall studenter de siste årene.

UiOs kvalitetssystem for utdanningsvirksomheten

UiO har høye ambisjoner for utdanningsvirksomheten og har derfor behov for et velfungerende kvalitetssystem som legger til rette for videreutvikling av utdanningskvaliteten og læringsmiljøet. Universitetsstyret godkjente i desember 2020 et revidert kvalitetssystem som dempet fokuset på kontroll og forsterket fokuset på videreutvikling. Kvalitetsarbeidet skulle knyttet tettere til UiOs strategi, til den faglige aktiviteten og til forskningsbasert kunnskap om læring og utdanning.

UiOs kvalitetssystem og de tilhørende evalueringsrutinene hadde ligget fast i mange år, og det var behov for en full gjennomgang av systemet for å oppdatere det til utdanningsvirksomheten anno 2020. Det var også nødvendig å undersøke både om helheten i kvalitetsarbeidet bidrar tilstrekkelig til videreutvikling av utdanningsvirksomheten, og om den gjennomføres på en måte som sikrer legitimitet, effektiv ressursutnyttelse og god utdanningsledelse på bachelor-, master- og ph.d.-nivå. Gjennomgangen av kvalitetssystemet bygget også på oppdaterte eksterne krav til kvalitetsarbeidet.

Det har vært særlig viktig å tydeliggjøre det faglige ansvaret for kvalitetsarbeid på og mellom ulike styringsnivåer, og der rollen og forventningene til utdanningsledelse presiseres. Det har også vært

viktig å stimulere til flere aktiviteter og tettere lokalt oppfølgingsarbeid der ansatte i sterkere grad opplever at kvalitetssystemet er relevant for eget arbeid og opplever et eierskap. Arbeidsgruppen har ønsket å styrke det kvalitative og kvantitative kunnskapsgrunnlaget for kvalitetsarbeid ved UiO, blant annet gjennom å ta et sterkere institusjonelt eierskap til drift og analyser av data.

Politiske føringer og UiOs utdanningsambisjoner

De siste årene har det kommet en rekke politiske utspill som har hatt som formål å øke kvaliteten, styrke arbeidsrelevansen og legge til rette for mer internasjonalisering i utdanningene. Høsten 2020 og våren 2021 er det særlig tett mellom utredningene, det gjelder blant annet de følgende:

- Stortingsmelding om arbeidslivsrelevans: Utdanning for omstilling
- Stortingsmelding om god styring av universiteter og høyskoler
- Stortingsmelding om fullføringsreformen – Med åpne dører til verden og fremtiden
- Stortingsmelding om kompetansereformen – Lære hele livet
- Stortingsmelding om studentmobilitet – En verden av muligheter

I tillegg er det flere strategier som er ventet lagt fram før sommeren, blant annet for forsker-rekruttering og karriereveier, for fleksibel/desentralisert utdanning, for norsk deltakelse i ERA - det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet samt for norsk deltakelse i EEA - det europeiske utdannings-, opplærings-, ungdoms- og idrettssamarbeidet for perioden 2021-2027. Det er også lagt fram relevante meldinger i departementer, blant annet har distriktsnæringsutvalget og demografi-utvalget kapitler om desentralisert utdanning, tilgjengelig utdanning og livslang læring.

Universitets- og høyskoleloven er også under revisjon. Loven ble grundig gjennomgått av Aune-utvalget i NOU 2020:3, og dette følges blant annet opp med forslag til lovendringer våren 2021. Det er også varslet en oppdatering av forskriften om egenbetaling, noe som blant annet skal legge bedre til rette for å tilby utdanning rettet mot voksne studenter i arbeid.

De politiske føringene fra nasjonale myndigheter skal arbeides inn i UiOs egne faglige og utdanningspolitiske ambisjoner. UiO arbeider for en tettere integrasjon av forskning, utdanning og kunnskap i bruk. Ambisjonene til UiO frem mot 2030 er i strategiplanen konkretisert på denne måten:

- UiO skal være en fremragende utdanningsinstitusjon som gir forskningsbasert undervisning på høyt internasjonalt nivå.
- UiO skal utdanne studenter som setter sine fag inn i et større samfunnsperspektiv og leder an i det grønne skiftet.
- UiO skal øke utdanningenes forskningsnærhet og arbeidslivsrelevans og studentenes bevissthet om egen kompetanse.
- UiO skal utvikle og fornye studiene for alle studentgrupper og svare på samfunnets behov for tverrfaglig kunnskap.
- UiO skal legge til rette for at studentene tar del i utforskende og nyskapende læring som motiverer og gjør dem til en ressurs for hverandre.
- UiO skal bruke arbeids- og vurderingsformer som aktiverer studentenes kunnskap og erfaringer.
- UiO skal tilby forskningsbasert og fleksibel etter- og videreutdanning.

Sett i forhold til studieporteføljen er ambisjonene om 1) fleksibel etter- og videreutdanning, 2) styrke arbeidsrelevansen og 3) fornying av studiene som svarer opp samfunnets behov for tverrfaglig kunnskap kanskje spesielt relevante. Sett i forhold til myndighetenes politiske prioriteringer synes ambisjonene som fremmes i Strategi 2030 å treffe godt.

Del 2 – Analysedel

Gjennomgangen i forrige kapittel viser at de grepene som ble gjort i forbindelse med innføringen av Kvalitetsreformen fremdeles styrer mye av studiestrukturen – der bachelor- og masterstrukturen danner grunnmuren – og der finansieringsmodellen som ble innført for nesten 20 år siden fremdeles styrer mye av aktiviteten. Det er grunn til å understreke at studiestrukturen fungerer godt for de studentene som er trygge på utdanningsvalgene sine, og UiO synes å være et attraktivt lærested der spesielt de integrerte fem- og seksårige studieprogrammene har god søkning og fullføring. At mange studenter utenfra søker seg til masterstudier ved UiO tyder også på attraktivitet – ikke minst fra utenlandske studenter.

Kvalitetsreformen hadde som overordnede mål å bidra til raskere gjennomføring av studiene, redusert frafall og økt kvalitet i studiene gjennom tettere oppfølging av studentene underveis. Det er mye godt å si om disse ambisjonene, og reformen skapte en nødvendig nytenkning av hvordan ulike studietilbud kunne struktureres. Sett i etterkant har effektene av reformen likevel vært mer beskjedne; det er mulig å se en noe raskere gjennomføring på masternivå, og studentene har fått mer oppfølging, først og fremst på grunn av modulisering på emnenivå. Samtidig har moduleringen bidratt til at UiO gjennomfører enda flere eksamener der dette tar ressurser fra den formative oppfølgingen underveis – noe som kanskje illustreres ved at mange studenter fremdeles etterlyser mer tilbakemelding på eget arbeid. Frafallet har heller ikke bedret seg på den måten kvalitetsreformen la opp til selv om utviklingen de siste årene er positiv, og UiO mister fremdeles mange studenter på bachelornivå.

Studiestrukturen har over tid blitt mer fleksibel enn ambisjonene i Kvalitetsreformen tilsa. UiO har økt antallet årsheter, man har åpnet opp for enkeltemnestudenter, og det finnes etter hvert et mangfold av EVU-tilbud, og mange ulike mastertilbud. Utviklingen på dette feltet synes imidlertid å ha skjedd ut fra lokale initiativ og lokal tilpasning enn ut fra en overordnet plan. Slike tilpasninger kan være hensiktsmessige sett fra et lokalt perspektiv, men åpner i liten grad opp for å en mer strategisk utnyttelse av muligheter og ressurser.

Situasjonen slik som den fremstår i dag tilsier et sterkere behov for mer samordning – og/eller noen overordnede prinsipper - for forvaltningen av den totale studieporteføljen. De viktigste årsakene til dette er:

- Frafallet på bachelornivå er fremdeles høyt. Kvalitetsreformens logikk om at mer integrerte studieprogram ville redusere frafallet ser ikke ut til å ha slått til. Samtidig er frafall et komplekst saksområde der mange ulike faktorer, inkludert læringsmiljø, trivsel, endringer i studentenes faglige preferanser og/eller privatliv spiller inn. Det vi kan se er at en del bachelorstudenter har en tydelig plan for sine studier og sitt fremtidige yrke og at for disse studentene fungerer et integrert studieløp godt. Men det er også mange studenter som fremdeles synes å være preget av usikkerhet og der dette kommer til uttrykk i utprøving av studier og flere omvalg (som ofte blir registrert enten som forsinkelser eller som «fracfall»). For disse studentene er ikke nødvendigvis et ferdig strukturert studieløp den beste løsningen. I dag synes mange av disse studentene å trekkes til ulike årsheter, alternativt at de starter opp med en bachelorgrad som de i varierende grad er motivert for å fullføre. Hvordan slik

faglig utprøving kan inngå i et bredere sammensatt studieløp, synes i dag å være opp til enhetene, men der omvalg som handler om en faglig nyorientering (ved andre institutt/fakultet) ikke fanges opp på noen tydelig måte og hvor studentene nok har vanskeligere for å se alternative veier gjennom systemet.

- UiOs særskilte etter- og videreutdanningstilbud utgjør en lav andel av studieporteføljen. Dagens EVU-virksomhet er i betydelig grad flettet inn i det eksisterende studietilbudet, men på en noe tilfeldig måte. Enkeltemneordningen fremstår som sentral for EVU-virksomheten, men for de som er EVU-studenter er ikke ordningen veldig forutsigbar. Enkeltemne-studentene får først tilbud på emnene som fortsatt har ledige plasser etter at programstudentene har fått velge først. UiO ser at enkeltemneordningen tiltrekker seg studenter som har ulike ambisjoner og formål med studiene. Denne utviklingen vil sannsynligvis fortsette i årene fremover grunnet demografiske endringer i studentpopulasjonen og et arbeidsmarked i endring. Samtidig gir ordningen også muligheter for faglig påfyll utenom de strukturerte programmene. Enkeltemner synes derfor i stor grad å bli brukt som en fordypnings- og videreutdanningsmulighet. Det store antallet av emner tilsier at UiO har et stort potensial for bedre utnyttning av emneutvalget til EVU-virksomhet. Et sted mellom 50 og 60 % av enkeltemnestudentene tar ingen studiepoeng. Samtidig er enkelt-emneordningen i dag et tilbud uten et tydelig slutt punkt, og det er uklart hvordan denne ekstra utdanningen kan resultere i definerte kompetanser (eksempelvis i form av en grad)
- UiOs ambisjoner om å styrke tverrfaglig forskning og utdanning er allerede i gang, ikke minst gjennom ulike nyopprettede fler- og tverrfaglige tilbud som for eksempel bachelorprogrammet i Filosofi, politikk og økonomi, Informatikk: Digital økonomi og ledelse og de ulike honourstilbudene. Disse programmene har også vist seg å være svært ettertraktede. Antallet studenter knyttet til disse programmene er imidlertid beskjedent, og det er sannsynligvis et stort behov – og marked – for et mer tverrfaglig og fleksibelt studietilbud.

Gitt de tall og de grunnlagsdata som vi rår over, er det derfor grunn til å hevde at UiO i dag har et studietilbud som er svært mangfoldig (ikke minst eksemplifisert ved det høye antallet emner som tilbys), delvis fragmentert og som ikke utnytter den faglige bredden ved UiO. Mer kritisk er det kanskje at fragmenteringen ikke utnytter den totale utdanningskapasiteten på en spesielt god eller treffsikker måte.

Det høye frafallet betyr i praksis også store tapte inntekter i form av studiepoengproduksjon. At det ikke er skapt tydeligere veier for omvalg eller reorientering gjennom systemet, gjør det vanskelig å navigere for de usikre og for studenter som ønsker andre kombinasjoner av utdanning og arbeidsmarkedstilknytning enn det UiO tilbyr i dag.

For mange som ønsker videreutdanning, kan årsheter være vanskelige å kombinere med arbeid eller andre prioriteringer, noe som kan være grunnen til at mange eldre studenter søker seg til enkeltemner. Internasjonalt ser man også at det utvikles såkalte «microcredits», som er utdannings-tilbud som har et langt mindre omfang enn det som i dag er minste ordinære emnestørrelse ved UiO (5 studiepoeng) – og som nettopp har til hensikt å forenkle mulighetene til å kombinere utdanning og arbeid. Selv om UiO har et relativt stort tilbud når det gjelder livslang læring så er dette tilbudet i liten grad koordinert og styrt mer overordnet.

Samtidig kan mindre enkeltemner blir for «små» for de studentene som skal inn i høyere utdanning for første gang og som har behov for noe forutsigbarhet og hjelp til å identifisere alternative studieveier. Det faktum at det er lite bevegelse i studentmassen på tvers av fakulteter, kan ha noe å

gjøre med grunnleggende fagpreferanser, men kan også være forårsaket av ulike strukturelle hindre for å kunne studere på tvers. At studentene ved UiO i dag faktisk har muligheter for å komponere en fritt sammensatt bachelorgrad er neppe allmennkunnskap.

Covid-19 pandemien har på kort tid bidratt til en økt digitalisering av undervisningen og banet vei for nye måter å tenke om undervisningsopplegg og studentenes læring. I hovedtrekk bidrar digitaliseringen til økt fleksibilitet for studentene, og er slik sett en utvikling som passer godt med det behov for tilpasning til ulike studiepreferanser som er antydnet i det eksisterende tallmaterialet.

Del 3 – Forslagsdel

Til diskusjon i utdanningskomiteens seminar 10.-11. mai 2021.

Med utgangspunkt i den situasjon som er beskrevet i del 1 og 2 i dette dokumentet mener Arbeidsgruppen at utdanningskomiteen bør diskutere og foreslå noen overordnede prinsipper for 1) den fremtidige struktureringen av utdanningstilbudet, og 2) beslutningsprosesser som kan sikre en bedre samordning av tilbudet.

1) Om strukturen i utdanningstilbudet – veier inn og ut av UiO:

Arbeidsgruppen har diskutert å foreslå en tredeling av porteføljen for bedre å legge til rette for ulike målgrupper av studenter.

- a) **Fordypnings-/dybdeveien:** Et fastlagt og tilrettelagt løp à la dagens bachelorprogram (med overgang til masterprogram for de som ønsker det) og de integrerte masterprogrammene (Gradsgivende).

Dette løpet er for de studentene som har klare fordypningsønsker og som ønsker forutsigbarhet i studieløpet sitt. Dette løpet vil gi mulighet for faste kull og oppfølging av læringsmiljøet over tid.

- b) **Breddeveien:** Vil være særlig relevant på bachelornivå. Et løp med stor åpning for flerfaglighet og skifter underveis (Gradsgivende).

Dette løpet er for de studentene som ønsker en bredere faglig tilnærming. Løpet vil kunne omfatte både tilrettelagte flerfaglige løp og flerfaglighet som skjer underveis. Det må avklares hvordan et godt læringsmiljø kan sikres og hvor mye/lite dybde denne varianten kan ha. Kan man tenke seg varianter av breddeveien knyttet til grader av spesialisering innenfor tre år, alternativt at studenter kan ta noen spesielle fordypningsemner som gir dem tilgang til ulike mastergrader gjennom å ta et halvår/års ekstra studier?

- c) **Den fleksible veien:** Korte tilbud som kan tas uavhengig av hverandre, uten krav til fordypning i utgangspunktet (Ikke gradsgivende i utgangspunktet – men med muligheter til å eksempelvis ende opp med erfaringsbaserte mastergrader etter nærmere regler og prinsipper)

Dette løpet er rettet mot de som ønsker å prøve ut noe på en mindre forpliktende måte, de som ønsker å gjøre mindre ting i tillegg til det de allerede gjør, eller til de som ønsker etter- og/eller videreutdanning. Det må avklares hvor korte slike tilbud kan være og hvilket EVU-marked UiO i hovedsak skal betjene. Skal vi for eksempel rette oss inn mot de som har høyere utdanning fra før? Sikte oss inn mot masternivå?

Spørsmål til diskusjon:

- Treffer beskrivelsene i del 1 og 2 godt sett fra ditt ståsted? Hvordan vil tenkningen om 3 ulike veier i UiOs utdanningsportefølje treffe ditt fakultet/din enhet?
- Hvilke fordeler og ulemper ser utdanningskomiteen ved de ulike veiene? Er det spesielle utfordringer UiO har som ikke adresseres gjennom en slik tredelt struktur?

2) Om forvaltningen av utdanningsporteføljen ved UiO:

- a) I dag skjer forvaltningen av utdanningsporteføljen i hovedsak nedenfra og opp. Det er fordeler ved en slik desentralisert styring, men dagens rutiner for etablering og nedlegging av studietilbud ivaretar i liten grad de UiO-overgripende ambisjonene.
- b) Samordning og samarbeid mellom fakultetene med hensyn til utdanningstilbudet skjer i dag i hovedsak på en lite systematisk måte. Det eksisterer et potensial for å samordne tilbud og samarbeide bedre på tvers av fakulteter.

Spørsmål til diskusjon:

- Hvordan kan vi samordne tilbud og samarbeide bedre på tvers av fakulteter og enheter? Kan vi tenke oss prosesser, dialogarenaer og/eller rutiner som kan legge bedre til rette for dette, ev. hvordan?
- Hvordan kan vi best ivareta behovet for fornyelse og utvikling av utdanningsporteføljen framover?

Vedlegg 1: Tidslinje og myndighetsfordeling for studieporteføljen

Studieporteføljen blir forvaltet i tråd med årshjulet for portefølje og opptakssrammer. Den overordnede tidslinjen i saken er slik:

1. april	Fakultetene leverer forslag til etablering og nedlegging av studieprogram.
Juni	Universitetsstyret behandler en samlet sak om UiOs studietilbud.
1. oktober	Fakultetene leverer forslag til opptakssramme for hvert studieprogram.
November	Rektor vedtar på fullmakt opptakssramme for hvert studieprogram.

Myndighetsfordelingen er nedfelt i forskrift om studier og eksamener ved UiO. For hver studieenhet angir forskriften hvilket nivå som behandler sakene:

Felles	<ul style="list-style-type: none"> • Saker som innebærer etablering eller nedlegging av fag eller andre vesentlige endringer i studietilbudet skal behandles av universitetsstyret. • Saker som innebærer egenbetaling fra studenter, med unntak av videreutdanningstilbud på mindre enn 60 studiepoeng, skal behandles av universitetsstyret.
Studieprogram	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering og nedlegging av studieprogram på 60 studiepoeng eller mer behandles av universitetsstyret. • Etablering og nedlegging av studieprogram på mindre enn 60 studiepoeng kan behandles av fakultetet. • Endring av studieprogram behandles av fakultetet. • Når et studieprogram er etablert, fastsetter fakultetet programbeskrivelsen.
Studieretninger	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering, endring og nedlegging av studieretninger behandles av fakultetet. • Saker om etablering, endring og nedlegging av studieretninger skal følge retningslinjene for studieprogram så langt de passer.
Emnegrupper	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering, endring og nedlegging av emnegrupper behandles av fakultetet.
Emner	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering, endring og nedlegging av emner behandles av fakultetet. • Endring av emnet Examen philosophicum behandles av rektor, siden dette emnet inngår i et stort antall studieprogram ved alle fakulteter. • Når et emne er etablert, fastsetter fakultetet emnebeskrivelsen.